

K R I T I K A

Darja Pavlič
Kakofonično in zračno

Milan Dekleva: JEZIKAVA RAPSODIJA & IMPROVIZACIJE NA
 NEZNANO TEMO

LUD Literatura, Ljubljana 1996 (Zbirka Prišleki)

V 90. leta nas je Milan Dekleva popeljal s *Paničnim človekom*, zbirko izrekov iz ust nekoliko zbezanega in naivnega Anaksimandra, ki se je brezupno trudil, da bi svet ujel v svoje pojmovne mreže. Leta 1992 je *Paničnemu* sledil *Preseženi človek*, še en "minljivec" in nepopolnež, ki nas je opomnil, naj začnemo "borbo za metafizično". Od jezikovne suhoparnosti miselnih izrekov je Deklevova pot vodila k sonetom, *Šepavam* samo v naslovu, saj je bila popolnost, h kateri so težili, nedosegljiva, tako kot je nedosegljiva *Beseda*, s katero bi bilo mogoče izraziti neizrekljivo. *Kvantaški stih* nam niso ostali v najlepšem spominu, to pa se gotovo ne bo zgodilo z Deklevovo peto zbirko v tem desetletju oziroma dvanajsto, če štejemo vse, ki jih je izdal doslej. Drobna knjižica z letnico 1996 je nemajhno presenečenje, saj je Dekleva v času, ko se zdi, da malodane vsak pesnik išče način, kako bi iz svoje piščali izvabil kristalno čisto, presunljivo lepo in hkrati globoko melodijo, za svoj instrument izbral orgle, odprl vse registre in nas zasul s prekipevajočim obiljem zvokov. Koncert ima en odmor, začne se z *Jezikavo rapsodijo* in nadaljuje z *Improvizacijami na neznano temo*. Če se vrnemo k literarnim pojmom: gre za dva cikla, vsak je sestavljen iz štirinajstih pesmi, napisanih v prostem verzu.

Glasbena izraza v naslovih obeh ciklov nista uporabljena naključno, saj se je Dekleva po obdobju miselne naravnosti prepustil valovanju najrazličnejših občutij, to pa je značilno za doživljanje glasbe. Čeprav so

filozofski uvidi v človekovo bit in bistvo nepogrešljivi del obravnavane zbirke, v njej ni več najpomembnejša gibka misel, ampak ozračje ali ton pesmi. V *Jezikavi rapsodiji* so posamezni "spevi" celo naslovljeni z izrazi, ki sežeto podajajo ne samo temo, ampak tudi osnovni ton pesmi, na primer: *blodno, ljubosumno, primitivno* itn. Očitno je, da so ti naslovi nastali po vzoru glasbenih oznak za tempo. Dekleva je svojo *Rapsodijo* dobesedno skomponiral: štirinajst spevov je stopnjeval do vélikega *Finala*, v katerem je s ponavljanjem refrena ter z naštevanjem spominskih prebliskov iz politične in osebne zgodovine, umetnosti, filozofije, znanosti in religij pričaral bluesovski trenutek, ko "trobentači vseh big bandov prijemajo visoki c". To je trenutek, v katerem je vse prisotno in vse izgine, svet se konča in v naslednjem hipu spet nastane. "L'Heure Bleue" je trenutek intuitivnega uvida v zaumno, v paradoksalne povezave, ki jim človeški razum težko sledi. V Deklevovi novi zbirki paradoks ni le miselna figura, s katero človek dokazuje svojo bistrost, ampak princip nedoumljivega reda, skrivnostni kozmični zakon. "Pojdimo, ostanimo!" nam kliče pesnik v prvem spevu. Njegov odgovor na metaforo o brezizhodnem položaju človeštva je: Ne iščimo izhoda iz blodnjaka, ker ga ne bomo našli, ampak sprejmimo izgubljenost kot svojo rešitev, saj življenje v paradoksu ni tragično, ampak radostno. Človek naj bi se vrnil v stanje otroške, brezbrizne radoživosti, na mesto preišljenega delovanja naj bi stopilo nagonsko izražanje. Ples "v lepoti praznega Središča" je dionizično razuzdan in hkrati srhljiv. Ker je človek le drobna figurica v veliki šahovski igri neznanega mojstra, naj bi bilo vseeno, kaj v svojem omejenem položaju počne. Toda Deklevova nova pesniška zbirka kljub silovitemu začetnemu zagonu ne prestopi v vrtinec zunajmoralnega. Dekleva v njej bolj izrecno kot kadar koli doslej obsoja človekovo podivjano moč. Njegova pesimistična zgodba pravi, da je človek izgubil Božjo milost, ker je zlorabil svojo svobodo in zagrešil številne zločine nad sočlovekom (omenjeni so na primer Giordano Bruno, Hirošima in Sarajevo); človek se je po tej različici obsodil na izginotje z obličja sveta. Toda kolektivna krivda, s katero se mora soočiti posameznik, morda le ni tako neznosno huda, da bi zaradi nje umrl. Na svetu so še druge stvari, ne le krivda in strah, ampak tudi ljubezen, poezija in čudeži narave, ki se jim človek "privaja" vse življenje. V *Rapsodiji*, ki se ne imenuje zaman *jezikava*, so vse te stvari premešane kot v velikanskem kotlu. Izraza "jezikanje" ne smemo razumeti v slabšalnem pomenu, ampak kot zgovornost;

ljudje smo "jezikači" zaradi sposobnosti izražanja, ki izvira iz čudenja. Dekleva se je v svojih prejšnjih knjigah pogosto ukvarjal z vprašanji o bistvu poezije (spomnimo se na primer izreka: "Pesem je nadzorovana tišina"), hotel je prodreti v skrivnosti pesniške obrti (nekoč je naštel "Sedem zahtev za eno pesem"), v zadnji zbirki pa se je od tehničnih vprašanj obrnil k izvoru poezije, k domišljiji in navdihu. *Deveti spev: zastrto* govori o megli pesnikovega domačega mesta, iz katere sicer ni mogoče pobegniti v Devin, toda tako kot je bil ta kraj navdih za Rilkeja, je ljubljanska megla navdih za našega pesnika: domišljija mu iz nje pričara parnik. Tudi v tem spevu je najpomembnejše pesniško sredstvo ponavljanje, zelo učinkovita sta tudi aliteracija in sozvočje v refrenu: "Iz megle mojega mesta ni mogoče pobegniti."

Ljubezenske pesmi so pomemben del Deklevove ustvarjalnosti, zato ni čudno, da jim je v svoji novi zbirki odmeril ne samo nekaj spevov v *Jezikavi rapsodiji*, ampak tudi *Improvizacije na neznano temo*. Ta naslov je šaljiva besedna igra, saj cikel izzveni kot hvalnica še kako znani, ljubljeni ženski in sami "brezmejni" ljubezni. Res pa je, da ljubezen ni edina tema *Improvizacij*, saj lirski subjekt med svoje dvorljive in čutne verze vpleta tudi številne meditacije o večnih vprašanjih človeškega rodu. In ugotavlja, da je razum piškavo orodje, ki ni kos "zelenosti trave", da je "v bližini lepote" najboljša "norčavost à la Mozart" itn. *Improvizacije* so v primerjavi z *Rapsodijo* bolj enovite in vsaj za nekaj odtenkov svetlejše. Ker je pesnik v skoraj vseh štirinajstih *Improvizacijah* tako ali drugače omenil metulja in angela, torej zračni bitji, lahko za ta cikel uporabimo izraz, s katerim je naslovljen peti spev iz *Rapsodije*: zračno. Aplavz ob koncu koncerta je povsem zaslužen.